

ÁRIUSZ ANNA PROTEKCIÓJA.

Irta : Molnár Kata.

ARIUSZ ANNA az én apám anyjának a testvére volt s ahogy ma hallom, olyan hatalmas szál asszonynak teremtette az Isten, hogy Nagy Frigyes, ha megláthatta volna, menten megkínálja egy hellyel híres seregében. A többi aztán már Áriusz Annán múltott volna, barna hajzattal, sokfonatos, rangos fejével, hogy beáll-e vagy sem a magáéval azonos soron tartózkodó fejű vitézek közé. Mert Áriusz Anna volt az az asszony, aki mindig fejmagasságra fölötte kívánt szétnézni az embereknek, akik körülötte lapátolták magukba a levegőt. Egy az, hogy így szokta meg, más meg az, hogy tehetette is, parancsoló állásból tette ; mivelhogy Áriusz Anna néhai való Áriusz István grófi uradalmi tisztartónak volt az özvegye s immár itt nem lévő ura után betöltötte hiány nélkül a helyet, amelyre dehogyis mert volna számontartani eleven emberfia olyan, aki csak egyszer is hallotta Áriusz Anna hírét. Mert amekkora tájékon eljutott lassan a tisztartó békés eltávozásának híre, nagyobb darab földön járt elől a tekintély Áriusz Anna előtt. Vállalta is, állta is, volt hatalma legalább akkora, mint egy generálisnak ; hangja is, ehhez való, ám meg kell mondani, ez a híres hang csak akkor mutatta meg magát, ha szükség volt rá. Ha valaki tudta, mi a hatalom, Áriusz Anna tudta ; nem is merészkedett baj az életébe addig, míg alább nem adott hangot, hatalmat. Hanem hát Áriusz Anna is elérkezett egyszer az ő életének idejében azokhoz a percekhez, amikor szembe kellett néznie az öregséggel, akár akarta, akár nem ; bizonyos, hogy amikor idáig érkezett, olyan volt akkor is még, mint a töretlen szálfá, de ezért, éppen ezért nem viselhetette el, hogy lássák megrokkanni s kezdjék tán sajnálni olyanok, akik addig csak félték ; inkább félreállt magától, keményen és szárazan, mintha megszikkadt teste lombtalan szárazfáját önmaga vitte volna tűzre : mielőtt megkorhad s aprósra törik mások. Nem volt ez a fa magtalan, megtermette a maga gyümölcsét akkor, amikor a hatalomnál is nagyobb ereje volt életében annak, hogy gyermeket ringasson nagyszerű karjaiban, de ez a gyermek felserdülvén s anyja mértékét fejével megütvén, egy kazánfűtő leányát találta kívánatosnak feleségül venni. Áriusz Anna nem haragudott volna kazánfűtőre soha egyre sem, ha embernek tartott volna olyan embert, aki gépnek parancsol, annak is csak úgy, hogy eteti ; de hogy a kazánfűtő leánya jó feleségnek bizonyult, fiat is hármat nevelt az ő fiának, Áriusz Anna elengedettte magát tisztességben a bükkösvölgyi grófi uraságtól, még

nagyobb tisztességben elfogadta azt a két gyönyörű svájci tehenet, amellyel az uraság megprezentálta s elment a fiához, nyugdíjba, szó szerint mint a generálisok.

De amilyen mesélő én vagyok, nem először történnék meg velem, hogy előbb mondom el a történetem végét, mint a közepét; a közepén ugyanis rólam van szó, aki nem mindig szerettem jól tanulni az iskolában s nálamnál okosabb emberek éppen akkortájt tagadták meg tőlem polgári iskolai tanulmányaim tandíjmentességét, amikor szegény anyámnak egyebe se volt az özvegysége hegetlen sebén kívül, mint mi öten. Arra az esti lámpavilágra még jól emlékszem, amelynek a fősvénységénél, sírásoktól fájó szegény fejével a mi fiatalon megfakult édesanyánk megírta a maga levelét Áriusz Annának, a legtekintélyesebb bizodalomnak a családban. A levélben Áriusz Anna mostohatestvéréről volt szó, akit anyám nem ismert személy szerint, egy külföldi tudományokban felmagasodott nagyúrról, aki annyira nagy úr volt, hogy magas állása mineműségének mind a mai napig nem tudtam pontosan utánnyomozni jó anyám házi használatra formálódott szótárában. Úgy kellett volna, hogy a nagyúr onnan a messzi magosból szóljon oda egy jó szót annak az iskolának, amely pénzt kért tőlünk azért, mert minden méltóságot nélkülöző fehér falai között én időnként kimondhatatlanul untam magam.

Áriusz Anna hadvezéri fejében meg se fordult a gondolat, hogy ne tegye meg, amire anyám kérte. «A gyermeknek nem árt — üzente —, ha iskolája hozzáméri, ki az én öcsém» — s írt egy levelet a nagyúrnak, amelybe beletette anyám levelét is; aztán egy idő múlva megint írt egy levelet s hogy erre sem kapott választ: aznap, amikor ez eszébe jutott, kocsiba ült, a kocsiról vonatra, amelyet pedig igen erősen útált és elutazott a testvérehez.

Éppen ebédidőn érkezett meg. Öccse lakása valami palotában volt, nagy, gondozott kerten kellett végigmenni odáig. Áriusz Anna nem ismerte még testvérenek ezt a lakhelyét; éles, értő szemével szétnézett mindenfelé, megdicsérte magában módjával a kertészt és rendben találta a dolgokat, hogy az egyik emeleti ablak függönyénél fölfedezte pillanatra Ambrus testvérenek kupolásra formázott fejét.

Benn a palotában megtudta, hogy a nagyúr nem fogad, nincs itthon.

— A testvére vagyok! — nézett a feszes inas arcába keményen megvillanó, megütött tekintettel Áriusz Anna.

— Szigorú utasításunk van, lehetetlen, a méltóságos úr rendkívül elfoglalt ember, még nem is étkezett, még meg sem érkezett az étkezéshez.

— Úgy. Mondja meg a méltóságos úrnak, hogy én egy körtét ebédelttem a vasúti kocsiban, az is férges volt, de nem az ebédjéből kérek részt, hanem szólni akarok vele.

— Lehetséges . . . a várakozás majdnem egészen hiábavaló, a mel-

tóságos úr ha megérkezik is, mindig fáradtan ül az étkezéshez s olyankor nem fogad.

— Hol ebédel a méltóságos úr?

Az inas megmutatta s odaállt az ajtó elé. Áriusz Anna ránézett keményen összeszorított szájjal és biccentett egyet a fejével.

— Csak állj ott, fiam, az a dolgod. Hanem én már nem állok oda melléd.

A folyosó hosszán itt-ott plüsshuzatos karospadok álltak. Áriusz Anna odament az egyikhez, elhúzta az ajtóig, ahol az inas állt, aztán a meghökkent embert egy kurta kézmozdulattal odább igazítva, leült.

— Farkasszemet nézhetsz velem, fiam, ajtónálló. Hanem egy lépéssel menj arrébb tőlem, mert nem állhatom a szolgaszagot.

Egyszer megnyílt az ajtó, sovány fiatalember lépett ki rajta; de csak rövid utat ment a folyosón, visszafordult mindjárt, mint aki elfelejtett valamit s vissza bement, ahonnan jött. Kis idő múlva kijött megint és megkérdezte Áriusz Annától, hogy milyen ügyben várakozik.

— Azt majd a testvéremnek mondom el odabenn.

A fiatalember bemutatta magát, hogy ő a méltóságos úr szekretáriusa és szerényen megjegyezte, hogy a méltóságos úr bizonyára mélyen fogja fájlalni, hogy nincs módjában üdvözölni testvérét, de az imént üzente haza, hogy nem költi itthon ebédjét, egyelőre nem is tudják, mikorra várhatják őt.

Áriusz Anna fölállt a szálfamagas öregasszonytermetével a helyéről, megigazitotta álla alatt a fekete selyemfejkötője szalagját, aztán megoldotta selyemzsinóros fekete selyemtarsolyát és egy ezüstforintot vett ki belőle. És ránézett a nagyon megzavarodott titkárra, keményen, magasról, sötéten, halottfehéren.

— Mondd meg az Ambrus testvéremnek, fiam szekretárius, hogy nekem az édesanyám volt az az öregasszony, aki őt fölnevelte annak, ami lett. És mond meg neki, hogy te láttál engem innen elmenni úgy, ahogyan most el fogok menni. Azért mond meg ezt neki, mert ezen az elmenő utamon fogom én most megtanulni, hogy soha el ne felejtsem azt az imádságot, hogy a magasságos Úristen verje meg az én Ambrus testvéremet mind a két kezével, ámen. Remélem, ő is meghallotta odabenn. Ezt az ezüstforintot meg osszátok el ketten az ajtónállóval, megszolgáltátok.

Három vagy négy nappal később édesanyám levelet kapott a sovány titkártól. Ezt a levelet — elmondhatatlanul sok évvel később — én is láttam, anyám megőrizte; de megsemmisítette, amikor már elolvastam. A levél így kezdődött: «Tisztelt özvegy!» — s szólt arról, hogy a méltóságos úr nem tud hová lenni a csodálkozástól, hogy az immár ellenőrizhetetlenül nagyszámúvá szaporodott család olyan tanuló ügyében kívánja az ő közbenjárását, aki hanyag és szorgalmatlan, holott tudvalévő, hogy a világban seregével várakoznak

segítségre — és hiába — olyan emberek, akik pedig erre a hozzájuk el nem érkező segítségére minden bizonnyal érdemesek lennének. Észszerű jóindulattal figyelmezteti a tisztelt özvegyet, hogy a protekciókeresés kényelmes és megszokott tevékenységénél igyekezzék komolyabb tevékenységbe fektetni valószínű energiáit és ne akarjon ingyen taníttatni olyan gyermeket, aki arra sem rá nem szolgált, sem a társadalomnak komoly eredményben visszafizetni nem tudja; nincs az a munka, menjen bár háziszolgálónak, amellyel ne hasznosíthatná könnyen magát s a család pénzkeresőjévé ne válhatnék, ha tanulni nem akar, de annyi becsület van benne, hogy előzvegyült anyján segíteni igyekszik. Mindez pedig a méltóságos úr tollbamondásának tolmácsolása — fejezte be aláírva magát a titkár, aki, hogy ma is sovány-e még, nem tudom.

Az ismeretlen nagyúrnak egyébként, sajnos, tökéletesen igaza volt. Az egész világon én vagyok a legutolsó, aki ellentmondanék neki, de még ha tenném, se tehetném, mert meghalt már; aránylag fiatalon, amerikai párbajban. Amilyen hangos szó volt zászlaján az igazság, mi volt vajjon mondanivalója a maga számára, amikor sorshúzott sorsának adott igazat? . . .

. . . Áriusz Annát én nem ismertem, csak képről; majdnem csodálatosnak találom, hogy nem láttam őt sohasem. Azokban a napokban, a nagyon igazságos levél napjaiban, Áriusz Annától is érkezett levél. Ez is igazságos volt, de viszont egészen kurta. Arról volt benne szó, hogy amíg az én eszem meg nem jön s nem tanulok jobban, ő fizeti értem a tandíjat, egyet pedig ötünk közül — csak annyit kötött ki, hogy fiú legyen — magához vesz egy esztendőre.

Szegény anyám, az egyik öcsémet, Marcit nagynehezen kiszemelte, hogy egy esztendőre odaszabadítja a mecséresi rétekre, de azt hiszem, ez az ajándékozás felülmulta erejét; sokáig úgy nézett ki. A dolog valahogy úgy állt, hogy mindnyájan tudtuk, Marci helyett ha nem terelőpulisit kapunk vissza, akkor talán gólyát, de hogy rendes városi formában gyerek onnan hazakerüljön, nem képzelhettük el.

Mégis visszakaptuk Marcit, még az esztendő letelte előtt. Hozta magát s a hírt, hogy Áriusz Anna meghalt. Ugyan nem is — ezt akkor még ő sem tudta. Őt hazaküldték akkor, amikor Áriusz Anna kórházba került.

Mert Áriusz Anna kórházba került.

Pontosan sohasem tudtuk meg, Áriusz Anna öregsége hogyan érkezett el idáig. Azt kell hinnem, akkor követte el az első hibát, amikor a szívére hallgatott. Amikor elment a fiához — nyugdíjba, amikor elment az öccséhez — számonkérni a testvérségét, amikor odavette az öcsémet, amikor fizetni kezdte a tandíjamat, amikor odaadta a svájci teheneket a menyé háztartásának. A többi már katasztrofális gyorsasággal ment, amint Áriusz Anna az ő ékes, hangos hatal-

mából a szíve lejtőjére került. Marci ami zavarosat elmondott, abból is ilyesmi világlott ki.

Áriusz Anna a fia házának egy félrehajló szobácskájában lakott; Marci is vele. Aztán valamit építettek a házon, változtattak, elfordítottak és Áriusz Anna szobácskája lekerült a szuterrénorra; Marci is vele. Ha Marci fenn volt a felső szobákban, a ház asszonya igen barátságatlanul nézett rá és a bácsi odasúgta neki halkán, hogy menjen vissza le, ne legyen odafönn. Áriusz Anna pedig mindig azt kérdezte tőle, miért van odalenn, miért nem megy föl a többiek közé, ahová való. A szuterrénoron volt a konyha is, a mosókonyha, meg a két cseléd szobája. Áriusz Anna haragudott erre a két nagylábú leányra, mert látta, nem az ő szigorú és harcos életmintázata szerint végzik dolgukat, de amazok ezer, válogatott módot találtak rá, hogy mindig újra felbosszantsák. Kérő szó volt aztán, Áriusz Anna parancsos szájából szépenkérő, megalkudott szó volt az, ami úgy lehajította magáról az életét, hogy zuhant lefelé végig, az élet értelmének a fenekéig.

Marci kis szennyesládája gyült teli egyszer apróruhával — ugyan mennyit vihetett magával! — egy nadrágocska kellett volna neki aznap nagyon; és Áriusz Anna — ó, Áriusz Anna! — megkérte az egyik cselédet, mosson néhány ruhácskát a kis kölyöknek. A leány nagyot nézett — és rohant panaszra ész nélkül a ház asszonyához. Mi jogon parancsolgat neki az öregasszony odalenn! Mi címen mossa ő ki a jövevényporonty ruháját külön!

S a ház asszonya lement . . . Áriusz Annához. A néhai kazánfűtő lánya. Szép, telikeblű, teltállú asszony volt, csattanó élet, az élet ekkor az övé volt, az bizonyos. Olyasmit mondott, hogy két tehén még nem tart örökké; aztán vissza fölment . . . Áriusz Anna hallgatott és Marcinak, aki itthon látta halott apánkat a koporsóban, . . . eszébe jutott halott apánk a koporsóban. Estefelé mégis csak fölállt a helyéből Áriusz Anna. Fölbballagott lassan a lépcsőn, de nem maradt a házban, kiment a kertbe, onnan zörgette meg az egyik kerti ablakot. A fia nézett ki rajta, csodálkozva, ennek akkor azt mondta Áriusz Anna a híres, éles, kemény, halott, nagy hangján: «Sohse felejtse el, Dénes: én vagyok a senki fiának a senki!»

Ezen az estén eleshetett valahol s a karját belevághatta valamibe, mert Marci éjjel arra ébredt, hogy Áriusz Anna borogatást tesz a karjára; kék volt ez a kar, vörös volt és szederjes, Marci ráborzadt, elaludt újra, reggel emlékezett csak vissza az egészre.

Aztán orvos is jött Áriusz Annához. Néhány nap mulva pedig bevitték a városi kórházba, mert halálán volt s otthon nem akadt, akit maga közelébe engedett volna. Én vagyok a senki fiának a senki...

Marci sírt, rúgott és harapott, de még azon a délután vonatra rakták. Úgy érkezett meg, egyedül.

És nekem is el kellett kezdenem akkor tanulni, többé nem akadt, aki fizessen értem.